

Satslogik – grundläggande definitioner

- Satslogikens syntax (välformade formler)
- Satslogikens semantik (tolkningar)
- Modeller, logisk konsekvens och ekvivalens
- Några notationella förenklingar
- Kompletta mängder av konnektiv

Satslogik

Definition En **satslogik** är ett system $\mathbf{L} = (\mathbf{P}, \mathbf{C}, \mathbf{A})$ där

- $\mathbf{P}$ är en mängd av symboler som kallas **atomer** (*proposition names*),
- $\mathbf{C} \subseteq \{\neg, \rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow, \perp, \top\}$ är mängden av **konnektiv** (*connectives*),
- $\mathbf{A} = \{(\, ,)\}$ är mängden av **hjälpsymboler** (*auxiliary symbols*) och
- $\mathbf{P} \cap (\mathbf{C} \cup \mathbf{A}) = \emptyset$.

Anmärkningar

- Normalt används versaler $A, B, C, A', A_{42}, B_0, \dots$ som atomer.
- Blockvärldsexemplet är en satslogik om de atomära satserna $\text{On\_table}(K_1)$ osv betraktas som en symbol var (snarare än som sammansatta uttryck). Logiken sägs då vara en **ändlig** satslogik eftersom antalet atomer är ändligt.

Uppgift 1

Vilka av följande kan sägas vara satslogiska system enligt definitionen på föregående sida?

- $L_1 = (\{A, B, C\}, \{\neg, \rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow, \perp, \top\}, \{[,]\})$
- $L_2 = (\{\wedge, \vee\}, \{\neg, \wedge, \vee\}, \{(,)\})$
- $L_3 = (\{\odot, \ominus\}, \{\perp, \top\}, \{(,)\})$
- $L_4 = (\{\wedge, \vee\}, \{\neg, \rightarrow\}, \{(,)\})$
- $L_5 = (\{A, B, C\}, \{\neg, \rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow, \perp, \top\}, \{(,)\}, \emptyset)$
- $L_6 = (\{A, B, C\}, \{\neg, \vee\}, \{(,)\})$

Lösning

Enligt definitionen är L_3 , L_4 och L_6 satslogiska system. Men

- L_1 använder sig av hakparanteser som hjälpsymboler, trots att definition kräver vanliga parenteser. För att undvika missförstånd bör man följa definitionen, även om den ibland kan tyckas onödigt begränsande. Vidare,
- $L_2 = (\mathbf{P}, \mathbf{C}, \mathbf{A})$ har $\mathbf{P} \cap (\mathbf{C} \cup \mathbf{A}) \neq \emptyset$ och
- $L_5 = (\mathbf{P}, \mathbf{C}, \mathbf{A}, \emptyset)$ har en extra komponent.

Dessa system strider alltså mot definition.

Välformade formler – en induktiv definition

Definition Låt $\mathbf{L} = (\mathbf{P}, \mathbf{C}, \mathbf{A})$ vara en satslogik. Mängden av alla välformade formler över $\mathbf{L}$ är den minsta mängden $\text{WF}(\mathbf{L}) \subseteq (\mathbf{P} \cup \mathbf{C} \cup \mathbf{A})^*$ sådan att

- $\mathbf{P} \subseteq \text{WF}(\mathbf{L})$ (varje atom är en välformad formel),
- $\perp \in \text{WF}(\mathbf{L})$ och $\top \in \text{WF}(\mathbf{L})$, förutsatt att $\perp$ respektive $\top$ finns i $\mathbf{C}$,
- $(\neg\varphi) \in \text{WF}(\mathbf{L})$ för varje $\varphi \in \text{WF}(\mathbf{L})$, förutsatt att $\neg$ finns i $\mathbf{C}$ och
- $(\varphi \otimes \varphi') \in \text{WF}(\mathbf{L})$ för alla $\varphi, \varphi' \in \text{WF}(\mathbf{L})$ och varje $\otimes \in \{\rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow\}$ som finns i $\mathbf{C}$.

Anmärkningar

- Om inget annat är sagt antas att $\mathbf{C} = \{\neg, \rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow, \perp, \top\}$.
- Om $\mathbf{P} = \{A, B, C\}$ så är $((\neg A) \vee (B \wedge \perp))$ och $(A \rightarrow (\neg(A \vee C)))$ välformade men varken $\neg A \vee (B \wedge \perp)$ eller $\neg\neg A$ – och absolut inte $\forall A \neg \perp B \rightarrow$.
- De strikta reglerna för att sätta parenteser ska snart mjukas upp...

Uppgift 2

Vilka av följande formler är välformade enligt definitionen på föregående sida?

$$\varphi_1 = \perp$$

$$\varphi_5 = ()$$

$$\varphi_2 = \neg A$$

$$\varphi_6 = (\neg A)$$

$$\varphi_3 = (\neg(A \wedge B))$$

$$\varphi_7 = (\rightarrow (A \wedge B))$$

$$\varphi_4 = (A \vee B \vee C)$$

$$\varphi_8 = ((A \vee B) \vee C)$$

Lösning

Enligt definitionen är φ_1 , φ_3 , φ_6 och φ_8 välformade formler, men

- φ_2 saknar parenteser, och det gör även
- φ_4 (antingen runt $A \vee B$ eller runt $A \vee C$). Dessutom,
- φ_5 består bara av parenteser, och
- φ_6 ignorerar att ranken av $\rightarrow$ är två.

Semantik 1 – sanningsvärden och tolkningar

- **Sanningsvärdena** (*truth values*) är 0 och 1. De står för falskt och sant vilket gör att det i litteraturen ofta används F och T istället.
- En **tolkning** (*interpretation, valuation*) är en funktion

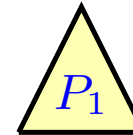
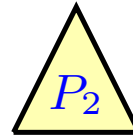
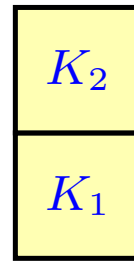
$$v: \mathbf{P} \rightarrow \{0, 1\}.$$

Den tilldelar alltså varje atom ett sanningsvärde och definierar således en (ev inte tillåten) värld.

Observation: Även i en ändlig satslogik finns det rätt många tolkningar, nämligen 2^n stycken där n är antalet element i $\mathbf{P}$.

I blockvärldsexemplet definieras

så här:

Atom A	$v(A)$
Is_cube(K_1)	1
Is_cube(K_2)	1
Is_cube(P_1)	0
Is_cube(P_2)	0
Is_pyramid(K_1)	0
Is_pyramid(K_2)	0
Is_pyramid(P_1)	1

Atom A	$v(A)$
Is_pyramid(P_2)	1
On_table(K_1)	1
On_table(K_2)	0
On_table(P_1)	1
On_table(P_2)	1
On(K_1, K_1)	0
On(K_1, K_2)	0

Atom A	$v(A)$
On(K_1, P_1)	0
On(K_1, P_2)	0
On(K_2, K_1)	1
On(K_2, K_2)	0
On(K_2, P_1)	0
On(K_2, P_2)	0
On(P_1, K_1)	0

Atom A	$v(A)$
On(P_1, K_2)	0
On(P_1, P_1)	0
On(P_1, P_2)	0
On(P_2, K_1)	0
On(P_2, K_2)	0
On(P_2, P_1)	0
On(P_2, P_2)	0

Antalet möjliga tolkningar är 2^{28} fastän bara 13 representerar "realiteten".

Stryks de atomer som har samma värde i **alla** tillåtna världar så reduceras antalet atomer till 10, motsvarande 1024 tolkningar, vilket är mycket bättre!

Semantik 2 – informell definition av formlers semantik

Semantiken för konnektiv (och därmed för formler) kan beskrivas med **sanningstabeller**. För $\neg$ och $\rightarrow$ ser det så här ut (där $\varphi, \varphi' \in \text{WF}(\mathbf{L})$):

$v(\varphi)$	$v(\neg\varphi)$
0	1
1	0

$v(\varphi)$	$v(\varphi')$	$v((\varphi \rightarrow \varphi'))$
0	0	1
0	1	1
1	0	0
1	1	1

Det brukar vara svårt att inse att $(\varphi \rightarrow \varphi')$ är sann om φ är falsk, oberoende av φ' s värde. Det blir dock enkelt om man kommer ihåg att det som är sant är **påståendet som en helhet**. Med andra ord, formeln hävdar endast att φ' är sann **under förutsättningen att** φ är sann. Om förutsättningen inte är given säger formeln alltså inte fel.

Semantik 3 – formell definition av formlers semantik

Definition En tolkning $v: \mathbf{P} \rightarrow \{0, 1\}$ utvidgas induktivt till en funktion $\bar{v}: \text{WF}(\mathbf{L}) \rightarrow \{0, 1\}$: För $\varphi \in \text{WF}(\mathbf{L})$

$$\bar{v}(\varphi) = \begin{cases} \min(\bar{v}(\varphi_1), \bar{v}(\varphi_2)) & \text{om } \varphi = (\varphi_1 \wedge \varphi_2) \\ \max(\bar{v}(\varphi_1), \bar{v}(\varphi_2)) & \text{om } \varphi = (\varphi_1 \vee \varphi_2) \\ \max(1 - \bar{v}(\varphi_1), \bar{v}(\varphi_2)) & \text{om } \varphi = (\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) \\ 1 - (\bar{v}(\varphi_1) - \bar{v}(\varphi_2))^2 & \text{om } \varphi = (\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) \\ 1 - \bar{v}(\varphi_1) & \text{om } \varphi = (\neg\varphi_1) \\ 0 & \text{om } \varphi = \perp \\ 1 & \text{om } \varphi = \top \\ v(\varphi) & \text{om } \varphi \in \mathbf{P}. \end{cases}$$

Ett alternativt sätt att säga samma sak:

Definition En tolkning $v: \mathbf{P} \rightarrow \{0, 1\}$ utvidgas induktivt till en funktion $\bar{v}: \text{WF}(\mathbf{L}) \rightarrow \{0, 1\}$ så här:

$$\bar{v}((\varphi_1 \wedge \varphi_2)) = 1 \quad \text{om och endast om} \quad \bar{v}(\varphi_1) = 1 \text{ och } \bar{v}(\varphi_2) = 1,$$

$$\bar{v}((\varphi_1 \vee \varphi_2)) = 1 \quad \text{om och endast om} \quad \bar{v}(\varphi_1) = 1 \text{ eller } \bar{v}(\varphi_2) = 1,$$

$$\bar{v}((\varphi_1 \rightarrow \varphi_2)) = 1 \quad \text{om och endast om} \quad \bar{v}(\varphi_1) = 0 \text{ eller } \bar{v}(\varphi_2) = 1,$$

$$\bar{v}((\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2)) = 1 \quad \text{om och endast om} \quad \bar{v}(\varphi_1) = \bar{v}(\varphi_2),$$

$$\bar{v}((\neg\varphi)) = 1 \quad \text{om och endast om} \quad \bar{v}(\varphi) = 0,$$

$$\bar{v}(\perp) = 0,$$

$$\bar{v}(\top) = 1 \quad \text{och}$$

$$\bar{v}(A) = v(A) \quad \text{för alla } A \in \mathbf{P}.$$

Uppgift 3

Låt $v(A) = 0$ och $v(B) = 1$, vad är då $\bar{v}(((\neg A) \rightarrow (A \vee B)))$?

Lösning

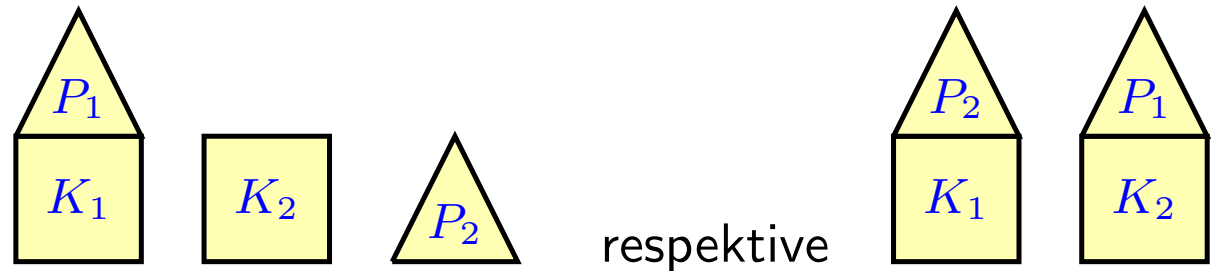
$$\begin{aligned}\bar{v}(((\neg A) \rightarrow (A \vee B))) &= \max(1 - \bar{v}((\neg A)), \bar{v}((A \vee B))) \\ &= \max(1 - (1 - \bar{v}(A)), \max(\bar{v}(A), \bar{v}(B))) \\ &= \max(1 - (1 - v(A)), \max(v(A), v(B))) \\ &= \max(1 - (1 - 0), \max(0, 1)) \\ &= \max(1 - 1, 1) \\ &= 1\end{aligned}$$

Modell och logisk följd

Nedan, låt $\Phi \subseteq \text{WF}(\mathbf{L})$ vara en mängd av formler och $\varphi \in \text{WF}(\mathbf{L})$ en formel.

- En **modell** av Φ är en tolkning v sådan att $\bar{v}(\varphi) = 1$ för alla $\varphi \in \Phi$.
Intuitivt: En modell är en situation där alla formler i Φ är sanna.
- Mängden av alla modeller av Φ skrivs $\text{Mod}(\Phi)$. Istället för $\text{Mod}(\{\varphi\})$ kan kort skrivas $\text{Mod}(\varphi)$.
- Vi säger att φ är en **logisk följd** (också kallad **semantisk följd**) av Φ och skriver $\Phi \models \varphi$ om $\text{Mod}(\Phi) \subseteq \text{Mod}(\varphi)$.
Intuitivt: Om formlerna i Φ är sanna i en situation så är φ också sann i samma situation.
- Istället för $\emptyset \models \varphi$ kan kort skrivas $\models \varphi$. (Observera att $\text{Mod}(\emptyset)$ är mängden av alla tolkningar!)
- Formeln φ är **satisfierbar** om $\text{Mod}(\varphi) \neq \emptyset$. Den är en **tautologi** om varje tolkning är en modell av φ (alltså om $\models \varphi$).

Exempel: Låt v, v' vara tolkningarna som motsvarar

Både v och v' är modeller av

$$\Phi = \{(\text{On}(P_1, K_2) \rightarrow \text{On}(P_2, K_1)), (\text{On}(P_1, K_1) \vee \text{On}(P_1, K_2))\},$$

dvs $v, v' \in \text{Mod}(\Phi)$. Båda formler är således satisfierbara. Ingen av dem är dock en tautologi eftersom det finns tolkningar som gör att de blir falska. Dessutom gäller t ex $\Phi \models (\text{On}(P_1, K_1) \vee \text{On}(P_2, K_1))$.

Frågor:

- Är $(\text{On\_table}(P_1) \rightarrow (\neg \text{On}(P_1, K_1)))$ en tautologi (alltså alltid sann)?
- Är $\text{Is\_pyramid}(K_1)$ satisfierbar (alltså ibland sann)?
- Gäller $\{\text{On\_table}(K_2)\} \models (\neg \text{On}(K_2, K_1))$?

Logisk ekvivalens: Formler $\varphi, \varphi' \in \text{WF}(\mathbf{L})$ är **logiskt ekvivalenta** och vi skriver $\varphi \equiv \varphi'$ om $\text{Mod}(\varphi) = \text{Mod}(\varphi')$. Några viktiga ekvivalenser:

$(\varphi \wedge \perp) \equiv \perp$	$\perp$ är nollan för $\wedge$
$(\varphi \vee \perp) \equiv \varphi$	$\perp$ är ettan för $\vee$
$(\varphi \wedge (\neg\varphi)) \equiv \perp$	$\wedge$ -komplementregel
$(\varphi \wedge \varphi) \equiv \varphi$	idempotens
$((\varphi \wedge \varphi') \wedge \varphi'') \equiv (\varphi \wedge (\varphi' \wedge \varphi''))$	associativitet av $\wedge$
$(\varphi \wedge \varphi') \equiv (\varphi' \wedge \varphi)$	kommutativitet av $\wedge$
$(\varphi \wedge (\varphi' \vee \varphi'')) \equiv ((\varphi \wedge \varphi') \vee (\varphi \wedge \varphi''))$	$\wedge$ distribuerar över $\vee$
$(\varphi \wedge (\varphi \vee \varphi')) \equiv \varphi$	absorbtionsregel
$(\neg(\varphi \wedge \varphi')) \equiv ((\neg\varphi) \vee (\neg\varphi'))$	de Morgans regel

För varje ekvivalens fås en **dual** ekvivalens genom att byta ut varje konnektiv mot dess duala: $\wedge \longleftrightarrow \vee$, $\perp \longleftrightarrow \top$, $\leftrightarrow \longleftrightarrow \leftrightarrow$, $\neg \longleftrightarrow \neg$. På så sätt fås t ex de Morgans andra regel: $(\neg(\varphi \vee \varphi')) \equiv ((\neg\varphi) \wedge (\neg\varphi'))$.

Förenklad notation

- Pga associativitet kan $((\varphi \wedge \varphi') \wedge \varphi'')$ och $(\varphi \wedge (\varphi' \wedge \varphi''))$ uppfattas som samma formel och skrivs $(\varphi \wedge \varphi' \wedge \varphi'')$. Samma sak gäller $\vee$.
- Pga kommutativitet kan $(\varphi \wedge \varphi')$ och $(\varphi' \wedge \varphi)$ uppfattas som samma formel. Samma sak gäller $\vee$.
- Parenteser runt negerade atomer samt yttre parenteser kan utelämnas.
- I litteraturen används dessutom ofta bindningsregler: $\neg$ före $\wedge$ före $\vee$ före $\rightarrow$ och $\leftrightarrow$. För att undvika missförstånd använder vi inte de här reglerna!

Kompletta mängder av konnektiv

Alla tänkbara logiska konnektiv kan översättas till ekvivalenta formler som endast inne- håller konnektiven $\rightarrow$ och $\neg$ (och ev $\perp$). Konnektivmängden $\{\rightarrow, \neg\}$ kallas därför **komplett**.

Ytterligare kompletta mängder av konnektiv är t ex $\{\wedge, \neg\}$ och $\{\vee, \neg\}$. Det finns dock två konnektiv som bildar kompletta mängder för sig själva:

NAND (not and)

$\bar{v}(\varphi)$	$\bar{v}(\varphi')$	$\bar{v}(\varphi \varphi')$
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

NOR (not or)

$\bar{v}(\varphi)$	$\bar{v}(\varphi')$	$\bar{v}(\varphi \downarrow \varphi')$
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

Med andra ord, om vi istället för $\neg, \rightarrow, \wedge, \vee, \leftrightarrow$ endast har $|$ eller $\downarrow$ kan vi fortfarande uttrycka lika mycket.